

Анотація

Покотило Ю.О. Іранська Ядерна Програма: глобальний і регіональний аспекти.

Робота на здобуття кваліфікації магістр міжнародних відносин за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2025.

Зміст анотації.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світовий устрій переживає новий етап змін. Зростає кількість конфліктів: війна росії проти України дестабілізує Європу, Іран продовжує впливати на Близький Схід, Хамас атакує Ізраїль, а Китай висуває загрози щодо Тайваню. Усе це створює загальну нестабільність у міжнародних відносинах. На тлі цих подій знову з'являється шантаж ядерною зброєю. Тому тема ядерної політики, безпеки й нерозповсюдження стає надзвичайно актуальною для аналізу та розуміння сучасного світу.

Іранська ядерна програма вже протягом кількох десятиліть залишається одним із найгостріших питань у сфері міжнародної безпеки та нерозповсюдження зброї масового ураження. Після виходу США із СВПД у 2018 році, питання про потенційну можливість створення Іраном ядерної зброї знову стало актуальним. Окрім того, військово-технічне співробітництво між Іраном і росією, яке зміцнилось під час війни в Україні, піднімає питання про глобальні наслідки можливої ядерної ескалації.

Однією з головних проблем, з якими сьогодні стикається світ, є забезпечення безпеки від країн з ядерними технологіями та ядерним потенціалом були підзвітні міжнародній спільноті. Небажання деяких країн виконувати свої зобов'язання у сфері ядерної безпеки та різноманітні події у світі підкреслюють важливість відповідального підходу до цього питання. Це стосується як держав, які володіють ядерною зброєю, так і держав, які можуть прагнути отримати зброю масового знищення. Разом з цим, цей процес ілюструє важливість теоретико-методологічного аналізу для розуміння політичних стратегій та інструментів впливу.

Таким чином, дослідження іранської ядерної програми в контексті як регіональної стабільності, так і глобального режиму нерозповсюдження ядерної зброї є надзвичайно важливим для розуміння сучасних міжнародних процесів і розробки ефективних політичних рішень та потребує детального дослідження.

Об'єктом дослідження є іранська ядерна програма, **предмет** – глобальний та регіональний аспекти іранської ядерної програми.

Територіальні рамки дослідження обмежуються територіями Ірану.

Хронологічні рамки дослідження обмежуються 1950-х – 2025 рр. Нижня межа дослідження пояснюється отриманням розвитку мирної атомної енергетики та контролю за ядерною зброєю. Верхня межа – сьогодення.

Мета дослідження полягає у вивченні та дослідженні чинників формування і розвитку Іранської Ядерної Програми..

Виходячи з мети, автор виділяє такі **завдання**:

- розглянути Іранську ядерну програму в теоретичних міжнародно-політологічних дослідження;
- визначити джерельну базу дослідження;
- охарактеризувати методи та методології дослідження;
- проаналізувати Ядерну програму Ірану в другій половині ХХ ст.: детермінуючі чинники та визначальні тенденції;
- розглянути реалізацію Іранської ядерної програми в ХХІ ст;
- визначити інституційний вимір можливостей та обмежень ядерної програми Ірану;
- розглянути Іранську ядерну програму як дестабілізуючий чинник на регіональному рівні;
- дослідити військову складову ядерної програми Ірану у фокусі зовнішньої політики регіональних акторів;
- визначити «прагматичну» позицію країн Близькосхідного регіону щодо ядерної програми Ірану;
- навести дихотомічну зовнішньополітичну стратегію позарегіональних центрів сили щодо перспектив реалізації ядерної програми Ірану;
- визначити Іранську ядерну стратегію в умовах російсько-української війни;
- розглянути сценарії стабілізації кризових явищ та процесів спричинених розвитком ядерної програми Ірану.

Наукова новизна отриманих у процесі дослідження результатів полягає в тому, що у магістерській роботі:

- вперше здійснено системне та комплексне дослідження формування та розвитку Іранської Ядерної Програми;
- поглиблено розгляд нормативно-правової бази, особливості міжнародних договорів, щодо Іранської Ядерної Програми;
- здійснено аналіз можливих сценаріїв, щодо розвитку Іранської Ядерної Програми.

Методологія та методи дослідження. Методологічну основу курсової роботи складає сукупність наукових підходів та методів до вивчення міжнародних відносин. При цьому слід відзначити, що істотну роль у вивченні методологічної бази відіграє принцип історизму, системності та об'єктивізму. Зокрема, принцип історизму дозволив розглянути особливості та місце Ірану у світі, щодо принципу системності, то він полягає в аналізі співпраці країн на міжнародному рівні як взаємопов'язаних процесах у міжнародних відносинах.

Практичне значення роботи полягає в тому, що роботу написано в наукових та навчальних цілях. Матеріали дослідження можуть бути корисними для студентів, які пишуть освітньо-кваліфікаційні або магістерські роботи, для авторів навчальних посібників і підручників, а також для викладачів загальних і спеціальних курсів, таких як «Історія міжнародних відносин», «Історія дипломатії» і інші.

Апробація результатів дослідження. Результати магістерського дослідження були апробовані на Всеукраїнській науковій онлайн конференції «Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин», у місті Київ, 17 квітня 2025 р. Результати опубліковані у тезах «Ядерна програма Ірану в контексті регіонального протистояння з Ізраїлем і Саудівською Аравією» та у збірнику тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 7-8 грудня 2023 року на тему «Іранська ядерна програма як один із викликів міжнародної безпеки».

Публікації. За результатами магістерського дослідження було підготовлено та надруковано наукову статтю на тему «Іран і ядерна угода: геополітичні сценарії майбутнього», травень 2025.

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг магістерського дослідження становить 125 сторінок. Дослідження складається з чотирьох розділів, з дванадцяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури (127 найменувань українською та англійською мовами)

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження; сформульовано наукову новизну, з'ясовано практичне значення отриманих результатів, їх апробація, окреслено структуру роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження іранської ядерної програми в глобальному та регіональному вимірах**» проаналізовано стан наукової розробки та джерельної бази проблеми, описано категоріальний апарат, принципи, підходи та методи дослідження проблеми.

У пункті 1.1 «*Іранська ядерна програма в теоретичних міжнародно-політологічних дослідженнях*» було здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до вивчення цієї проблематики в межах як вітчизняної, так і зарубіжної політичної науки. Актуальні дослідження, що торкаються ядерної програми Ірану та її впливу на світову політичну арену, охоплюють численні аспекти, серед яких питання безпеки на національному та глобальному рівнях, економічної стабільності, а також міждержавної взаємодії. І українські, і закордонні науковці акцентують увагу на різних гранях цієї теми, що сприяє більш комплексному усвідомленню динаміки подій та формуванню практичних рішень для зменшення ризиків і нормалізації ситуації.

У пункті 1.2 *«Джерельна база дослідження»* розглянуто різні джерела, яких цілком достатньо для повного та об'єктивного дослідження ядерної програми Ірану, її особливостей функціонування, загроз та рішень. Варто зазначити, що саме джерельна база дозволила прослідкувати та проаналізувати останні зміни на міжнародній арені.

У пункті 1.3 *«Характеристика методів та методології дослідження»* узагальнено понятійно-категоріальний апарат та концептуальну основу дослідження, що в повній мірі дають змогу ефективно охарактеризувати та оцінити результативність ядерної програми Ірану. Варто підкреслити, що ключову роль у цьому аналізі відіграють концепції «м'якої сили» та «жорсткої сили». Крім цього, автором було описано та проаналізовано принципи, підходи та методи наукового пізнання та міжнародно-політичної науки, які дозволили здійснити дослідження ядерної програми Ірану.

У другому розділі **«Еволюція ядерної програми Ірану в контексті трансформації системи міжнародних відносин»** проаналізовано розвиток ядерної програми Ірану, зважаючи на різні віхи історії. Починаючи від 5 березня 1957 року, коли було укладено угоду між Іраном та США про співпрацю у мирному використанні атомної енергії, в межах програми «Атом для миру».

У пункті 2.1 *«Ядерна програма Ірану в другій половині ХХ ст.: детермінуючі чинники та визначальні тенденції»* було проведено дослідження та аналіз ядерної програми Ірану в другій половині ХХ ст. Розглянуто угоду між Іраном та США про співпрацю у мирному використанні атомної енергії, яка передбачала надання американської допомоги у розвитку мирної атомної енергетики. Розглянуто різні приклади союзників серед сусідніх держав. Надалі доречно проаналізувати зміну програми у ХХІ ст.

У пункті 2.2 *«Реалізація іранської ядерної програми в ХХІ ст.»* розглянуто специфіку реалізації ядерної програми ХХІ ст. Слід зазначити, що США уважно стежили за дотриманням Іраном Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Проте, Іран намагався змінити стратегію ядерної програми.

У пункті 2.3 *«Інституційний вимір можливостей та обмежень ядерної програми Ірану»* розглянуто інституційний аспект потенціалу та обмежень ядерної програми Ірану. Слід підкреслити, що, попри тиск з боку міжнародної спільноти, Іран виявляв зацікавленість у розвитку військової складової своєї ядерної діяльності. Водночас не можна не відзначити його прагнення дотримуватись взятих на себе міжнародних зобов'язань, що стосуються ядерної сфери. Іран також активно використовував можливості мирного використання ядерної енергії, прагнучи поєднати національні інтереси з потребою у конструктивному діалозі та співпраці з іншими державами.

У третьому розділі **«Іранський ядерний чинник в системі регіональної безпеки»** визначено безпекові організації, а також заходи, щодо врегулювання можливих небезпечних ситуацій.

У пункті 3.1 *«Іранська ядерна програма як дестабілізуючий чинник на регіональному рівні»* було розглянуто Іранську ядерну програму як

дестабілізуючий чинник. Визначено відношення різних країн в регіоні, щодо ядерної програми. Також визначено роль даної програми на міжнародному рівні.

У пункті 3.2 *«Військова складова ядерної програми Ірану у фокусі зовнішньої політики регіональних акторів»* було проведено дослідження для виявлення військових складових ядерної програми Ірану у фокусі зовнішньої політики. Також у результаті припинення участі Ірану в програмі, розглянуто поточний стан та ризики, як для регіонального рівня так і для міжнародного.

У пункті 3.3 *««Прагматична» позиція країн Близькосхідного регіону щодо ядерної програми Ірану»* встановлено, що Туреччина, Єгипет, Оман і Катар зберігають прихильність до мирного виміру ядерних прагнень Ірану, хоча вони рішуче виступають проти будь-яких військових амбіцій у рамках цієї програми. На відміну від Ізраїлю та Саудівської Аравії, ці держави не класифікують Іран як значну загрозу регіональній стабільності. Їхня більш збалансована позиція випливає з переконання, що конструктивна та добре вивірена політика США щодо Ірану є важливою для забезпечення довгострокового миру на Близькому Сході.

У четвертому розділі **«Глобальний вимір іранської ядерної програми як дестабілізатора міжнародної безпеки»** досліджено сучасну роль ядерної програми Ірану, як дестабілізаційного фактору регіону.

У пункті 4.1 *«Дихотомічна зовнішньополітична стратегія позарегіональних центрів сили щодо перспектив реалізації ядерної програми Ірану»* розглянуто особливості дихотомічної зовнішньополітичної стратегії позарегіональних центрів сили щодо перспектив реалізації ядерної програми Ірану. Для кращого розуміння їх було розділено за двома напрямками, та розглянуто на конкретних прикладах.

У пункті 4.2 *«Іранська ядерна стратегія в умовах російсько-української війни»* на світовому рівні співпраця між Росією та Іраном має серйозні наслідки. Іран постачає Росії безпілотники та боєприпаси, що допомагає затягувати війну в Україні. У відповідь Росія ділиться з Іраном сучасними технологіями, які ускладнюють контроль за іранською ядерною програмою та роблять її більш розвиненою. Це загрожує зусиллям міжнародної спільноти стримати поширення ядерної зброї. Крім того, союз Москви і Тегерана зміцнює потенційне об'єднання Росії, Китаю та Північної Кореї, що підвищує напруження в різних частинах світу – зокрема в Індो-Тихоокеанському регіоні

У пункті 4.3 *«Сценарії стабілізації кризових явищ та процесів спричинених розвитком ядерної програми Ірану»* було розглянуто можливі сценарії стабілізації кризових явищ та процесів спричинених розвитком ядерної програми Ірану, що запропонував М.Х. Абу-аль-Казі.

У **висновках** узагальнено головні результати магістерського дослідження.

1. розглянуто Іранську ядерну програму в теоретичних міжнародно-політологічних дослідженнях. Встановлено, що сучасна система міжнародної безпеки переживає новий етап трансформацій, що супроводжується

зростанням глобальної конфліктності. Саме тому дане питання стало предметом дослідження для багатьох вчених. Так було розглянуто здобутки українських та закордонних вчених. Щодо українських вчених, то можна поділити на тих, хто досліджує питання ядерної загрози для України зокрема та світу в цілому. Автори досліджують історичні аспекти розвитку ядерних програм, їхній вплив на регіональну безпеку та політичну динаміку, а також розглядає можливі сценарії подальшого розвитку ситуації. До іншої групи належать закордонні дослідники, а саме європейські науковці та науковців із США. Даний наліз дозволив розглянути питання ядерної програми Ірану та її впливу на світову політичну арену, охоплюють численні аспекти, серед яких питання безпеки на національному та глобальному рівнях, економічної стабільності, а також міждержавної взаємодії.

2. Визначено джерельну базу дослідження, яку було класифіковано за декількома групами. Так, наприклад перша – міжнародні договори. До цієї групи входять документи, які відображають ключові засади, щодо врегулювання відносин, що дії ядерної програми. Наступною групою є дані міжнародних організацій. Ще однією групою джерел є документи міжнародних організацій. Сюди віднесено Резолюцію 1737 (2006 р.), резолюцію 1747 (2007 р.), резолюції 2231 (2015). Наступною групою можна назвати – виступи діячів. Сюди можна віднести виступ Р. М Помпео – державний секретар США, який підкреслює підхід уряду США до Ірану після виходу США з ядерної угоди 2015 року, виступ К. Брюслейн. П'ятою групою стали публікації ЗМІ.

3. охарактеризовано методи та методології дослідження. Концептуальна основа проведеного дослідження полягає у концепції «жорсткої сили» та «м'якої сили» як у міжнародних відносинах. Термін «зовнішня політика» має різні інтерпретації в наукових джерелах, проте переважна більшість учених погоджується, що він характеризує дії держави у процесі взаємодії з іншими країнами. Також варто відзначити, що у процесі написання роботи, автор керувався класичним методологічним підходом, характерним для досліджень у сфері міжнародних відносин. У процесі аналізу автор спирався на комплексний, системний, інституційний та аксіологічний підходи, що дозволило глибше осмислити предмет дослідження. Для здійснення цього дослідження було використано широкий спектр методів і методологічних підходів, що дозволяє здійснити глибокий та всебічний аналіз проблеми застосування ядерної програми.

4. проаналізовано Ядерну програму Ірану в другій половині ХХ ст.: детермінуючі чинники та визначальні тенденції. Встановлено, що угода між Іраном та США про співпрацю у мирному використанні атомної енергії, в межах програми «Атом для миру», була укладена 5 березня 1957 року. Інтерес Сполучених Штатів та Європейського Союзу до Ірану зумовлений його стратегічним розташуванням у зоні Перської затоки, а також тим, що країна займає друге місце у світі за запасами нафти та природного газу після Саудівської Аравії та Росії відповідно. У листопаді 1967 року Сполучені Штати уклали двосторонню угоду з Іраном, в рамках якої надали йому

дослідницький ядерний реактор. Регіональні умови сприяли Ірану, що призвело до подальшої співпраці між його державою та США. В рамках цієї співпраці США відправили до Ірану ще один дослідницький реактор з потужністю 5 МВт. Після Ісламської революції 1979 року відбулися значні зміни в стосунках між Тегераном та Вашингтоном. Після революції в Ірані зміни у політичному курсі країни та активне просування мети розповсюдження ісламської революції стали серйозним джерелом турбот для інших країн регіону, особливо для тих, де шиїтський іслам має значний вплив. У 1990-х роках міжнародне співтовариство почало дивитися на Іран з підозрою, що він намагається розробити ядерну зброю. З'явилися припущення, що Іран може отримувати допомогу та технології від країн, таких як росія, Пакистан та Північна Корея. Тому у 1994 році адміністрація президента Білла Клінтона впровадила стратегію подвійного стримування для обох основних конкурентів США на Близькому Сході – Іраку та Ірану.

5. розглянуто реалізацію Іранської ядерної програми в ХХІ ст. Починаючи з початку ХХІ століття, іранська ядерна програма стала серйозною загрозою для міжнародної безпеки на новому рівні. У червні 2005 року в Ірані пройшли президентські вибори, і перемогу на них здобув тодішній мер Тегерана Махмуд Ахмадінежад. Його прихід до влади був зумовлений кількома важливими чинниками: військова присутність США в регіоні (в Іраку й Афганістані), посилення антиамериканських настроїв, а також агресивна риторика Вашингтона щодо необхідності зміни іранського політичного режиму й припинення ядерних розробок. Під час першого періоду президентства в Ірані спостерігається рішучий крок у зміні стратегії стосовно ядерної програми. Нова адміністрація відмовляється від попередніх заходів у цьому напрямку. У січні 2006 року Іран згодився на обговорення з інспекторами МАГАТЕ «Проекту Зеленка», який стосувався виробництва тетрафториду урану (UF₄), необхідного для збагачення урану. Проте відмовився обговорювати інші аспекти своєї ядерної програми. Проте після завершення цієї інспекції виявилось, що не всі необхідні відповіді щодо ядерних дій Ірану були знайдені, і, навпаки, виникло ще більше питань щодо мирного характеру її ядерної програми. Вимоги Вашингтона щодо недопущення здобуття ядерної зброї Тегераном періодично узгоджуються з військово-політичною лінією США, яка відображає неоконсервативний підхід до зміни політичного режиму в Ірані та прагнення до американського контролю над енергетичними ресурсами країни.

6. визначено інституційний вимір можливостей та обмежень ядерної програми Ірану. Кожна з країн, яка підписала ДНЯЗ і не має власної ядерної зброї, зобов'язується не тільки не отримувати або контролювати ядерну зброю або інші ядерні вибухові пристрої, але і не виробляти, не придбавати або не намагатися отримати їх будь-яким способом. У сучасному контексті Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), дослідники відзначають, що для Заходу, який вкладає велике значення у вирішенні ядерних проблем, ситуацію ускладнює той факт, що Іран не був звинувачений у відкритому порушенні будь-яких зобов'язань, передбачених ним як державою-учасницею ДНЯЗ. Від

2006 року, Рада Безпеки ООН прийняла серію резолюцій, у яких закликала Іран негайно вжити заходів, передбачених Радою керівників МАГАТЕ, для зміцнення довіри міжнародного співтовариства до виключно мирних цілей його ядерної програми. Останнім істотним міжнародним документом, що значно вплинув на ядерну програму Ірану, є СВПД. Цей план є результатом принаймні дворічних переговорів, спрямованих на обмеження ядерної програми Ірану, послаблення санкцій проти нього та розвитку концепції мирної ядерної співпраці. У рамках угоди Іран згодився на низку заходів, включаючи: розширений та всебічний моніторинг концентрату уранової руди, виробленого на всіх іранських підприємствах, на протязі 25 років. Проте, у травні 2018 року президент Дональд Трамп оголосив про вихід Сполучених Штатів з Спільного всеосяжного плану дій.

7. розглянуто Іранську ядерну програму як дестабілізуючий чинник на регіональному рівні. Влітку 2006 року МАГАТЕ отримало доступ до місця, де Іран будував свій реактор, і змогло незалежно підтвердити достовірність раніше розкритих деталей проекту, Іран продовжував створювати важку воду протягом цього періоду. Водночас, інспекції МАГАТЕ дозволили агентству виявити, що між 1980-ми та початком 2000-х років Іран проводив таємні ядерні дослідження в установах, пов'язаних з його Міністерством оборони. Спроби МАГАТЕ прояснити критичні аспекти ядерної діяльності Ірану постійно зустрічали обмежену співпрацю з боку Тегерана. Більш результативне співробітництво між Іраном і МАГАТЕ розпочалося в липні 2015 року після укладення домовленостей між Іраном і країнами контрольної групи. Як підкреслюється у звітах Генерального директора МАГАТЕ, перевірка та моніторинг ядерної діяльності Ірану, проводилися у повній відповідності до Резолюції 2231 Ради Безпеки ООН. Ядерна програма Ірану викликала зацікавленість як серед всіх країн світу, так і країн на Близькому Сході. І хоча ядерна угода почалася з оптимізму, вона продовжує викликати дискусії як у Тегерані, так і у Вашингтоні, а також у різних країнах Близького Сходу. Нові обмеження, запроваджені в листопаді 2018 року, заборонили торгівлю іранською сировиною нафтою.

8. досліджено військову складову ядерної програми Ірану у фокусі зовнішньої політики регіональних акторів. У квітні 2018 року прем'єр-міністр Ізраїлю Біньямін Нетаньягу повідомив, що ізраїльські розвідувальні агенти успішно проникли на іранський об'єкт, де встановили, що існує документ, що доводять існування проекту «Амад», що підтверджує гіпотези МАГАТЕ та більшості західних країн, хоча Іран послідовно стверджує, що його ядерна програма призначена виключно для мирних цілей. Офіційне підтвердження існування проекту «Amad» відбулося у 2018 році. Укладання угоди у 2015 році не послабило напруження у регіоні. Занепокоєння цією ситуацією країн Близького Сходу базувалося на тому, що угода не повністю усунула ризик розробки Іраном ядерної зброї. Іран дотримувався жорсткої позиції щодо санкцій і будь-яких нових додатків до СВПД. Після виходу США з ядерної угоди в травні 2018 року іранські лідери погрожували припинити виконання деяких зобов'язань Ірану за угодою. 6 вересня 2019 року Тегеран розпочав

третій етап своєї ядерної програми, офіційно відмовившись від попередніх зобов'язань щодо наукових досліджень та розробок. Іранська влада повідомила МАГАТЕ про встановлення та випробування обладнання з природним ураном, а також про початок модернізації центрифуг. Військова співпраця між росією та Іраном значно зміцнилася. Щодо ядерних амбіцій Ірану, путін наголосив на ключовій ролі росії у відродженні партнерства МАГАТЕ з Тегераном. У цьому контексті посилення російсько-іранських зв'язків Сполучені Штати, схоже, втратили значну частину свого впливу на Іран та його ядерні зусилля.

9. визначено «прагматичну» позицію країн Близькосхідного регіону щодо ядерної програми Ірану. Ядерна угода з Іраном може різко змінити не лише глобальну політику, але й геополітичний ландшафт Близького Сходу. З економічної точки зору, скасування санкцій проти Ірану зміцнило фінансову силу країни, позиціонуючи її як перспективного торговельного партнера. Однак цей потенціал може бути короточасним, оскільки реінтеграція Ірану у світовий ринок означає, що турецькі компанії зіткнуться з жорсткою конкуренцією з боку добре відомих європейських фірм з більшим капіталом. Незважаючи на цей економічний зсув, ядерна угода не призвела до змін у регіональній політиці Ірану. Позиція Каїра щодо ядерних амбіцій Тегерана є відносно більш стриманою порівняно з різко негативною позицією Ер-Ріяду чи Тель-Авіва. Єгипет, разом з кількома іншими арабськими країнами, рішуче відкидає ідею потенційного військового втручання Ізраїлю чи Америки, спрямованого проти ядерної інфраструктури Ірану, як засобу зупинити його ядерні амбіції. Серед арабських країн Перської затоки Оман вирізняється своїми міцними та дружніми відносинами з Іраном. Омани підтримувати конструктивні зв'язки з різними гравцями, включаючи Тегеран, навіть попри ширшу регіональну напруженість. Катар дотримується збалансованого та прагматичного підходу у своїх відносинах з Іраном. Натомість, катарсько-іранські відносини характеризувалися обережною, але стабільною співпрацею, зумовленою спільними економічними інтересами та взаємною стурбованістю регіональною стабільністю.

10. наведено дихотомічну зовнішньополітичну стратегію позарегіональних центрів сили щодо перспектив реалізації ядерної програми Ірану, що полягає в одночасному застосуванні двох протилежних підходів – м'якої та жорсткої сили, з метою вплинути на поведінку Ірану та стримати його від наближення до порогу створення ядерної зброї. До жорсткого впливу можна навести санкції та постійне оновлення заборон для Ірану зі сторони США та союзників, військове стримування, так США розміщує війська у регіоні. Дипломатичний тиск є також важливим та дієвим, як показує історія. Розглядаючи м'яку силу, в першу чергу варто відзначити переговорні процеси, фінансові стимули.

11. визначено Іранську ядерну стратегію в умовах російсько-української війни. Збройна агресія проти України стала першим масштабним збройним конфліктом у Європі XXI століття, який чітко засвідчує прагнення російської федерації переглянути чинні міжнародні правила та перекроїти геополітичну реальність. Водночас Іран, який веде проксі-війну проти Ізраїлю,

зацікавлений у затяжному конфлікті в Європі так само, як і РФ має інтерес у дестабілізації на Близькому Сході. Так, війна в Україні значно активізувала російсько-іранську співпрацю у військовій, економічній та політичній сферах. Активізація відносин між росією та Іраном відображає постійне небажання Тегерана відновлювати співпрацю із західними державами, головним чином через неодноразові невдачі в попередніх дипломатичних зусиллях. Прикладом є СВПД 2015 року. Після виходу США з угоди за адміністрації Трампа у 2018 році європейські країни виявилися нездатними виконати свої економічні зобов'язання перед Іраном. За інформацією Пентагону, часові рамки, необхідні Ірану для виготовлення ядерної боєголовки, суттєво скоротилися – якщо раніше йшлося про приблизно один рік, то нині цей термін оцінюється лише у 12 днів, це становить значну небезпеку. Втім, створити ядерну боєголовку – це лише частина справи. Потрібно ще мати ракети, здатні доставити її до цілі, з чим допомагає росія. Варто зазначити, що один із важливих наслідків війни – суттєве послаблення міжнародного контролю над іранською ядерною програмою. За оцінками, Іран має достатньо ресурсів для виробництва матеріалу для шести ядерних боєголовок щомісяця.

12. розглянуто сценарії стабілізації кризових явищ та процесів спричинених розвитком ядерної програми Ірану. Так, М.Х. Абу-аль-Казі розглядав дане питання та запропонував чотири сценаріїв подальшого вирішення проблеми. Сценарій перший – знищення іранської ядерної програми. Другий сценарій – Іран розвиває ядерну зброю. Третім можливим сценарієм є прийняття тимчасової угоди, яка б дозволила призупинити ядерне збагачення. Четвертий сценарій пов'язаний із більш надійною угодою, яка зберігає мирну ядерну програму Ірану.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати магістерської роботи:

Стаття в наукових виданнях

1. Покотило Ю.О. Іран і ядерна угода: геополітичні сценарії майбутнього. Старожитності лукомор'я. 2025. №2. (подано до друку – публікація очікується на початку травня). Посилання: <http://www.lukomor.mosk.mksat.net/index.php/lukomor/article/view/347>

Матеріали і тези конференцій

2. Покотило Ю. Ядерна програма ірану в контексті регіонального протистояння з Ізраїлем і Саудівською Аравією. Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин: Всеукраїнська наукова онлайн конференція, Київ, 17 квітня 2025 р. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/pro-fakultet/news/podiji/2812-vseukrainska-naukova-onlain-konferentsiia-2025.html>

3. Покотило Ю.О., Габро І.В. Іранська ядерна програма як один із викликів міжнародної безпеки. Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття: збірник тез

доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 7-8 грудня 2023 року. Житомир: Житомирська політехніка, 2024. С. 507. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/povnyj-tekst.pdf>